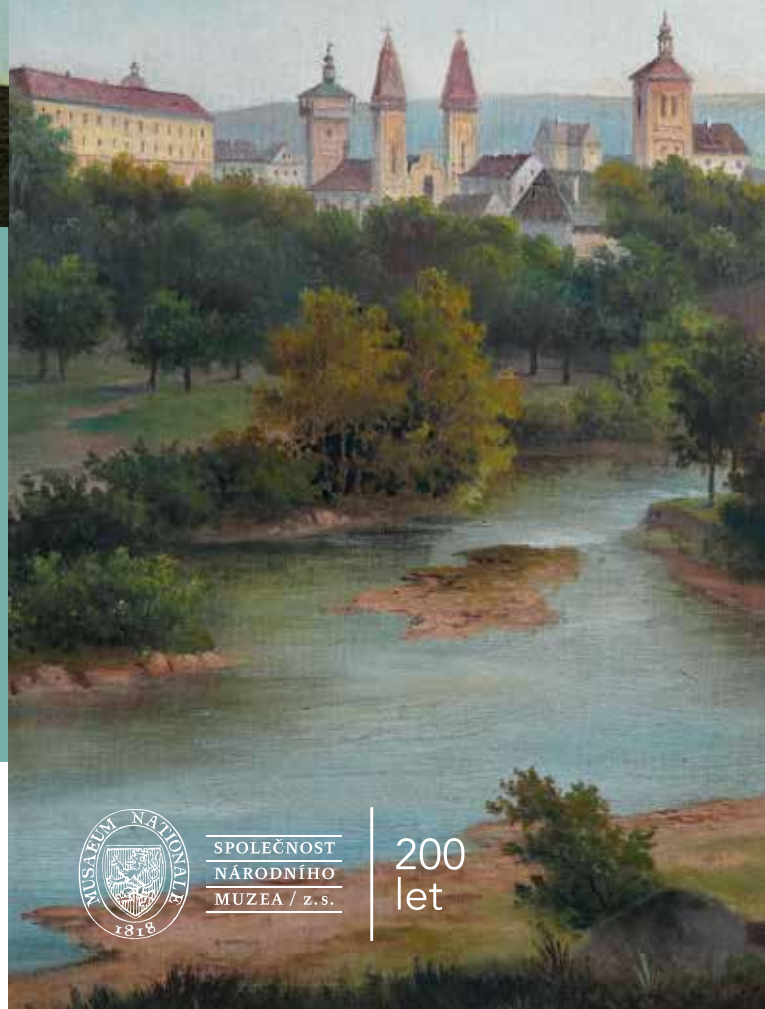

Mgr. Nina Milotová, Ph.D.

V KRAJINĚ SKŘIVANŮ

Říp a Podřipsko ve světle formování
moderního českého národa 1860–1914

Důležitou součástí dvoustleté identity Společnosti Národního muzea je její nakladatelská činnost, soustředěná v Matici české, založené za tímto účelem v roce 1831. Tato její aktivita pomohla ke kodifikaci spisovné češtiny a utvoření české vědecké terminologie, která zařadila českou společnost mezi moderní evropské národy. V roce 2022 se ke čtenářům dostává rozsáhlé dílo věnované významnému místu paměti českého národa – hoře Řípu a kraji pod Řípem (soudnímu okresu Roudnice) v jednom ze zásadních období emancipace českého národa.

Nina Milotová, V krajině skřivanů. Říp a Podřipsko ve světle formování moderního českého národa 1860–1914. Praha (Národní muzeum – Matice česká – LIKA KLUB) 2022

NÁRODNÍ
MUZEUM

SPOLEČNOST
NÁRODNÍHO
MUZEA / z. s.

200
let

Kniha, čítající 391 černobílých a 48 celobarevných tiskových stran, je završením téměř patnáct let trvajícího výzkumu historičky Mgr. Niny Milotové, Ph.D., působící od roku 2012 v Národním muzeu. Práce vychází z rozsáhlého studia archivních a tiskem vydaných pramenů (dobový tisk, dokumenty úřední provenience, paměti, vzpomínky, korespondence, poezie, próza) a literatury, uložených v široké škále českých paměťových institucí. Text, který je doprovázen rozsáhlým poznámkovým aparátem, doplňuje bohatá obrazová příloha prezentující čtenářům dokumenty, předměty a díla pocházející především ze sbírek Národního muzea. Reprodukovány jsou snímky předmětů uložených ve všech pěti odborných složkách (resp. 15 odděleních) této významné vědecké instituce. Součástí publikace je též fotografická dokumentace některých v knize popisovaných míst.

Hlavními postavami knihy jsou krajina, které vévodí památná česká hora Říp, a lidé („národní velikáni“ i další v regionu činné osobnosti), které s podřípským prostorem spojil ve druhé polovině 19. století – ať již trvale, nebo jen na určitou dobu – jejich osud. Ve sledovaném období procházela česká společnost významnou formativní etapou svého vývoje, tzv. závěrečnou fází českého národního hnutí, kdy se národní identita stala dominantní formou kolektivní identity. Tento proces se odehrával na pozadí hlubokých hospodářských, sociálních, politických a kulturních proměn modernizující se evropské společnosti, v kontextu formování novodobých evropských národů. V šedesátých letech 19. století, v době rozpuku českého spolkového a národního života nastartovaného pádem tzv. Bachova absolutismu, směřovaly zraky české společnosti nejdříve k hoře Řípu a k národnímu dění odehrávajícímu se v jeho okolí. Vrcholný okamžik tamějších národních aktivit – první řípský tábor, konaný v roce 1868, spojený s odvozem základního kamene pro stavbu Národního divadla – se stal dokonce událostí celonárodního významu. Tato akce, dodnes široce udržovaná v našem historickém vědomí, však představovala v dané oblasti pouze pomyslný vrcholek ledovce. Zvolené téma je tak nahlíženo primárně optikou národních aktivit, realizovaných v tehdy bujně se rozvíjícím podřípském veřejném prostoru (národní poutě, národní a pěvecké slavnosti, spolkové akce, tábory lidu atd.), a jejich nositelů.

Podřípská krajina netvoří v předkládaném příběhu pouhou kulisu národního dění. Sama se naopak stává aktivním činitelem, jednou z jeho hlavních postav. Hlavní pozornost je věnována samotnému Řípu, důležitému národnímu krajinnému symbolu. Je sledován jeho význam v procesu formování a upevnování české národní identity. Říp začal být vnímán spolu s dalšími významnými horami na území Čech a Moravy jako národní symbol v příběhu 19. století. Teprve v jeho druhé polovině však nabyl v této oblasti dominantního

postavení, získal pevné místo v české národní symbolice. Tuto skutečnost umožnil jednak již zmíněný rozvoj veřejného prostoru, v jehož rámci bylo možné od roku 1867 pořádat například hromadné akce pod širým nebem (význačné národně-politické akce roku 1868, během nichž byly na památných místech vznášeny soudobé politické požadavky), jednak výtvarní umělci ztvárňující památnou horu ve svém díle (generace absolventů krajinářského ateliéru Maximiliana Haushofera a tzv. generace Národního divadla). Nejen výtvarné, ale také literární a hudební obrazy krajiny se zásadním způsobem podílely na šíření národní identity. Tvorba tehdejších umělců zároveň dokládá úzké propojení uvedených tří složek umění v 19. století.

Kniha představuje Říp nejen z časového, ale též z prostorového hlediska, jako integrální součást širšího podřípského, zemědělsky orientovaného prostoru nacházejícího se ve sledované době na národnostní a jazykové hranici uprostřed samotných Čech. Vědomí této hraniční polohy a blízkosti většinou německého osídlení v současných upevňovalo pocit příslušnosti k českému národu. Od osmdesátých let 19. století, kdy docházelo v Čechách k oboustranné nacionalizaci společnosti, se začaly objevovat na české straně snahy o symbolické ovládnutí popisovaného území (nacionalizace krajiny). Hora Říp se tak v národní imaginaci stávala „nárazníkovým bodem“ chránícím český prostor. Docházelo k utváření emocionalizovaného vztahu k podřípské krajině, která nabývala důležitého mobilizačního potenciálu.

První část publikace prezentuje podřípskou krajinu jako významnou nositelku vědomí české národní identity, část druhá se soustředí na tamější kulturně-politické dění (mezi vůdčími postavami Podřípska je pozornost věnována především Ervínu Špindlerovi náležejícímu k osobnostem schopným mj. zprostředkovat kulturní a politické kontakty regionu s hlavním městem Království českého). Třetí část knihy je zaměřena na vztahy Podřípska s významnými kulturními osobnostmi českého národního života (Bedřichem Smetanou, Janem Nerudou, Jaroslavem Vrchlickým, Augustem Švagrovským), které zároveň obdržely čestné členství v roudnickém, mladočechy ovládaném spolku Jednotě Řípu. Poslední, čtvrtá část představuje životní osudy vynikajících podřípských rodáků, kteří se vydali za hranice Čech a mnozí zde získali zasloužené vavříny (Klementina Kalašová, Otakar Nejedlý, Max Dvořák, Václav Kratochvíl). Jmenovanou čtveřici doplňuje ve Vídni působící český lékař Eduard Albert, mající k Roudnicku úzké přátelské vazby. Široké spektrum v publikaci představených témat nabízí dobré východisko k případnému dalšímu detailnímu výzkumu vybraných aspektů sledované problematiky.